

ZARÁNDOKÚTON

Úton lenni zarándokként

PUSKÁS ATTILA

1965-ben született. Katolikus pap, teológus, a PPKE HTK dogmatika professzora, a Vigilia felelős szerkesztője. Legutóbbi írását 2017. 11. számunkban közzöltük.

Emberi létezésünk úton lét. Az ember *homo viator*. Életútja a múlt-jelen-jövő hármasság idődimenziójában terül szét. Hogy elinduljon-e, útra keljen-e, nincs módjában eldönteni. Létezésének kezdetéről nem ő dönt, mások helyezik az útra. Ő már úton lévőnek találja magát. Hogy egyszer csak végéhez ér életútja, szintén nem az ő döntése. Megtörténik vele. Az életút két legfontosabb pontja, a kezdete és a vége felett nincs hatalma. Ahogy afölött sem, hogy élete hányféle emberi életút kereszteződésékként, hányféle emberi sors és döntés konvergenciapontjaként indul, s hogy e kezdőpontról, a nemzedékek hosszú sorának örökségéből mit hoz magával munícióként az útra. Az sincs a kezében, hogy a saját életút munkája, küzdései, döntései milyen gyümölcsöket teremnek majd az út végpontján túl a jövőben, mások életében, a következő nemzedékekben. Útra van helyezve, indulnia és mennie kell. Mivel úton van, nem láthat át mindent: sem a múltat, sem a jövőt, de még a jelent, sőt önmagát sem. Hiszen önmaga felé is úton van. Nem a mindent átfogó felülnézet perspektívájából látja életének és történelmének tájkát, hanem az erdei ösvényen haladó ember látószögéből. Útközben sok mindent megismer, befogad, önmagáról is tapasztalatot szerez, de mindezt nem látja át egyetlen pillantással. Előre haladva egyre jobban megértheti a látottakat, elsajátíthatja az átélteket, de ennek soha nem jut egészen a végére. S döntései is úton-lét természetűek. Választania kell, merre induljon, döntenie kell, milyen irányba mozduljon. Nem tud minden utat választani, nem járhat be minden ösvényt. Ha megragad egy lehetőséget, azzal lemetsz az életéről másokat. Az egyik út választása mindig más utak nem-választását is jelenti. S ha mégis megkísérelné, hogy egyszerre sok, vagy minden utat bejárjon, ezzel azt kockáztatja, hogy végső soron egyiket sem járja. S bár ilyen az emberi életút, hatalom nélküli a kezdő és a végpontot illetően, s azon túlmenően is, gyökeresen véges az ismeret és döntés tekintetében, mégis az ember kitüntetett nagysága, hogy *homo viator* lehet. Megállhat, újra elindulhat, letérhet, visszatérhet, vargabetűket tehet. Futhat és cammoghat, új utakat vághat és útitársakat kereshet. Sokféle módon haladhat az úton. A keresztény zarándokként járja az utat.

I. Felzarándokolni Jeruzsálembé

Az Ószövetség írásai tanúsítják, hogy a választott nép életrendjéhez, legalábbis a fogság utáni időszakban hozzátartoztak a Jeruzsálembé vezető zarándoklatok, sőt vallásának fontos részét ké-

¹Oliver Dyma:
*Die Wallfahrt zum
Zweiten Tempel*. FAT
II/40, Mohr Siebeck,
Tübingen, 2009.

pezték.¹ A Kánaánban történt letelepedést követő évszázadokban még nem volt általános szokás, még kevésbé kötelező előírás az ünnepekre Jeruzsálemben felzarándokolni. A kultuszcentralizáció s ezzel együtt a Jeruzsálemben történő zarándoklatok előírása Jozija király vallásreformjával állhat összefüggésben. A Második Törvénykönyv (MTörv 16,1–17) a három nagy ünnep — a húsvét, a hetek és a sátoros ünnep — megtartását már egyértelműen és kizárólag Jeruzsálemben lokalizálja. A szöveg négszer is megismétli, hogy arra a helyre kell menni ünnepelni, melyet az Úristen „neve lakóhelyéül kiválaszt” (MTörv 16,6; 11.15.16). Ez az előírás vezetett oda, hogy Izrael hagyományos nagy ünnepei igazi zarándokünnepekké válhattak. A Leviták könyvének ünnepi kalendáriuma (Lev 23,1–44) már pontosan meghatározta a hetek ünnepének a dátumát (peszach után 50. nap) és a sátoros ünnep időpontját (az év hetedik hónapjának 15. napja): ekkor arra emlékeztek, hogy az egyiptomi fogságból megmenekült Izrael a pusztában sátrakban lakott. Így mindhárom ünnep üdvtörténeti értelmezést kapott. A fogság utáni időkben fokozatosan egyre általánosabb gyakorlattá vált a jeruzsálemi zarándoklat a három nagy ünnepre. Kezdetben csak a Júdeában és Jeruzsálem környékén élők mentek fel az Úr ünnepeit megülni a szent városba és a templomba. A korahellenista korból (kb. Kr.e. 300) származó Krónikák könyve már feltételezi a Júdeából kiinduló zarándoklatok bevett gyakorlatát. Meghívja az északi területek lakóit a közös zarándoklatokon való részvételre, az Úr ünnepeinek közös megülésére Jeruzsálemben. A zarándokzsoltárok és a Kr. e. 2. század körül keletkezett Tóbiás könyve már ismerik a Júdeából és az északi országrészekből induló zarándoklatok gyakorlatát. Jézus korában a három nagy ünnepre már nemcsak egész Júdeából és Galileából érkeztek Jeruzsálemben zarándokok, hanem nagy számban jöttek a szórványból is (vö. Jn 12,20; ApCsel 2,5). Becslések szerint csak Palesztina vidékeinek, Galileának és Júdeának a területéről mintegy 100–125 ezer zarándok ment fel Jeruzsálemben az ünnepekre, megsokszorozva ezzel a szent város lakóinak körülbelül 25 ezres létszámát.²

²Raymund E. Brown:
Giovanni. Cittadella,
Assisi, 1979, 579.

Az evangéliumok tanúsága

Az evangéliumok tanúsítják, hogy Mária, József és maga Jézus is rendszeresen felzarándokolt Jeruzsálemben az ünnepekre: „minden évben fölmentek Jeruzsálemben a húsvét ünnepére” (Lk 2,41). Amikor Jézus tizenkét éves lett, őt is magukkal vitték, hogy a rabbik útmutatása szerint így készítsék fel a Törvény egészének megtartására — beleértve a jeruzsálemi zarándoklatot is —, ami a 13. életévét betöltött fiú számára már kötelező volt. Az evangélista beszámol arról, hogy ez a zarándoklat különös jelentőséggel bírt. Az ifjú Jézus magatartása már itt csodálkozást váltott ki a tanítók, illetve csodálkozó értetlenséget a szülei szemében. A templom területén tanító írástudókat hallgatva és kérdezve a tizenkétéves Jézus úgy kapcsolódik bele az Isten útjairól folytatott beszélgetésbe, hogy „akik csak hallották, mind csodálkoztak értelmességén és feleletein” (Lk 2,47). A szülők aggódó kérdésére adott válasza pedig — „Nem tudátok, hogy Atyám dolgaiban kell

³Kocsis Imre:
Lukács evangéliuma.
Szent István Társulat,
Budapest, 2007, 61–65.

lennem?” (Lk 2,49) — megdöbbeneti Máriát és Józsefet, mert Jézus egyedülálló fiúi öntudatáról tanúskodik. Az a Fiú szólal meg itt, aki Istent különleges értelemben tudja Atyjának, aki sajátos értelemben otthon érzi magát Atyja házában, és legfőbb feladatának tartja Atyja akaratának keresését és teljesítését.³ Amivel a fiatal Jézus a zarándoklaton találkozik — Izrael húsvétjának ünneplése a szent városban, a templom szent helye és Izrael tanítóinak írásértelmezése —, az Atyával való bensőséges fiúi kapcsolatának mélyebb átélését teszi lehetővé, és ennek kinyilvánítására indítja. Lukács evangélista Jézus egész üdvözítő küldetését úgy írja le, mint egyetlen nagy utat, valójában felmenetelt, azaz zarándoklatot Jeruzsálembe, mely Jézus saját *exodoszába*, kivonulásába torkollik majd a húsvét ünnepén. Az alakjában elváltozott Jézus a színeváltozás hegyén erről az exodoszáról beszélget Mózesrel és Illéssel (Lk 9,31). Az üdvözítő nagy zarándokút végpontja az Atyához való kivonulás, mely Jézus áldott szenvedésén, halálán, feltámadásán keresztül valósul meg.

A János-evangélium

A János-evangélium többes számban beszél Jézus zarándoklatairól, és még erőteljesebben hangsúlyozza ezek jelentőségét. Jézus rendszeresen felzarándokol a nagy ünnepekre Jeruzsálembe, hogy ott ünneplő népével találkozzék, istenfiúi küldetése fényében az ószövetségi ünnepeknek új értelmet adva „Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse” (Jn 11,52) és Atyjának kedves népévé tegye. Az első húsvéti zarándoklata alkalmával prófétai módon megtisztítja Atyjának házát, a templomot, de egyben kinyilvánítja messiási-fiúi hatalmát is az Atya számára valóban kedves templom, Isten népének újjáépítésére, melynek centruma majd feltámadott Teste lesz (Jn 2,13–22).⁴ Amikor majd másodszor megy fel Jeruzsálembe a húsvétra, a zsidók pászkájára (Jn 11,55), az ünnepet saját pászkájává teszi (Jn 13,1): az Atyához való átmenetelének az ünnepévé, mely szenvedésén, halálán és feltámadásán által valósul meg. Ő lesz a húsvéti Bárány, akit az Atya odaad az ember megmentésére, s aki mindvégig elmenő szeretetében (Jn 13,1) önmagát adja áldozatul a világ életéért. Amikor a sátoros ünnep megülésére megy fel Jeruzsálembe, az ünnep szertartásának mozzanatait átértelmezve önmagát nyilatkoztatja ki az örök életet adó forrásként és a világ világosságaként (Jn 7,37–52). Nem a kőtemplom oldalából, hanem az ő belsejéből, a katona lándzsájával megnyitott szívéből fakad majd az élő víz, a Lélek üdvözítő ereje. Nem az ószövetségi Tórából, hanem az ő tanításából árad az éltető bölcsesség fénye a világra. Amikor a templom újrászentelésének ünnepére (*hanukkah*) zarándokol fel Jeruzsálembe, a templom udvarán álló Salamon csarnokában a kiléte felől kérdezőknek önmagáról úgy beszél, mint „akit az Atya felszentelt és a világba küldött” (Jn 10,36). Ezzel kinyilvánítja, hogy ő maga az Atya által felszentelt élő templom. Ő az Isten és ember végső találkozásának felszentelt helye. János úgy mutatja be Jézust, mint aki együtt zarándokol népével Jeruzsálembe az ünnepekre — a pászkára, a hetek, a sátorok, a templomszentelés ünnepére —, de egyszersmind meg is változtatja az ünnepek

⁴Raymund E. Brown:
i. m. 158–163.

tartalmát és a zarándoklatok célját. Az ünnepek tartalma Ő maga: a Fiú, aki egységben van az Atyával. A zarándoklatok célja: ebbe az egységbe bevonni ünneplő zarándoktestvéreit.

II. Zarándokzsoltárok — zarándokszív

⁵Oliver Dyma:
i. m. 254–257.

Mindenekelőtt a zsolttárok imáiból tudhatjuk meg, hogy a zarándok milyen lelkülettel tette meg útját Jeruzsálembe. Főként az úgynevezett zarándokénekek (Zsolt 120–134) árulkodnak erről. Ezek az imák a babiloni fogság utáni korszakban keletkeztek, a perzsa-hellenista időszakban. Valószínűleg egy későbbi szerkesztő látta el őket egységes felirattal, de témájukat és szóhasználatukat tekintve is összetartoznak. Feliratuk fordítható a „felmenetek/zarándoklatok éneke” (Aquila, Symmachus, Theodotion), és a „lépcsők éneke” (LXX, Vulgata) kifejezéssel is.⁵ A „felmenetel” szónak fizikai és spirituális értelme is van. A szent városba zarándokolni felmenetelt jelentett a Sion hegyén épült Jeruzsálembe, de lelki értelemben is felmenetelként, egyfajta felemelkedésként élték át az Úr templomába eljutást. Egyes értelmezések szerint (K. Seybold) a zarándokzsoltárok eredetileg egymástól független imádságos énekek voltak, melyeket laikus zarándokok írtak és helyeztek el a templomnál mintegy dedikációs-fogadalmi szövegekként. Egy későbbi szerkesztő ezeket egy imádságos „vademeccum”-má, amolyan zarándok imakönyvvé fűzhetette össze, mely felépítésében tükrözi a zarándokút egyes állomásait: a segítséget kérő zarándok imája a zarándok út előtt (Zsolt 120), a zarándok kérésére adott áldás az útra induláskor (Zsolt 121), a zarándokot üdvözlő szavak a Jeruzsálembe érkezéskor (Zsolt 122), a templomlátogatás alkalmával előterjesztett imák (Zsolt 123–129), a bűnbocsánatért könyörgés (Zsolt 130), a bizalom megvallása (Zsolt 131), elmélkedés Isten üdvörtörténeti tettein (Zsolt 132–133), búcsúzás Siontól áldásmondással és áldásnyeréssel (Zsolt 134). Mások szerint (J. Schaper, L. D. Crow) az eredetileg egymástól függetlenül és nem a zarándoklás kontextusában keletkezett, eltérő témájú zsolttárok egy szerkesztő válogatta össze és rendezte el úgy, hogy a zarándokok számára imakönyvként használható legyen. Egyesek szerint (M. Millard), a zarándokzsoltárok szövege a diaszpórában élő zsidók számára készült, akik nem tudtak fizikailag felzarándokolni Jeruzsálembe, ám a zarándokénekek elimádkozásával lélekben ők is el tudtak „zarándokolni” az Úr templomába.⁶

⁶Uo. 258–269.

Akárhogy is válaszoljunk az eredet kérdésére, az biztos, hogy e zsolttárok jól tükrözik a fizikai és lelki értelemben zarándoklók érzületvilágát. A zarándok szívében sok minden jelen van egyszerre. Ahogy halad zarándokútján a célja felé, majd megérkezik a célhoz, az Úr templomához, és onnét ismét haza indul, a legkülönbözőbb érzések töltik el, s a legkülönbözőbb imákra nyitja ajkát: ínségében kér, bűnbánatot tart, megvallja Isten hűségét és szívének bizalmát, áldást mond, magasztal, visszaemlékszik. A zarándok alapérzései és imái az emberi életút sokszínűségét tükrözik, a maga magasságaival és mélységeivel. A zarándokszív három legjellemzőbb hangoltsága azonban

mégis csak a vágyakozás, az örvendezés és a bizalom. A zarándok vágyakozik az Úr látására, az Úr udvarába, a szent városba: „Tekintetem a hegyek felé emelem. (...) A segítség az Úrtól jön” (Zsolt 120,1–2). A zarándok már előre örül, amikor útnak indul; majd örül, amikor megérkezik: „Öröm töltött el, amikor jelezték: Indulunk az Úr házába! Lábunk már átlépi kapuidat, Jeruzsálem!” (Zsolt 122). Örül testvéreinek, akikkel együtt zarándokol és akikkel Sion hegyén találkozik: „Nézzétek, milyen kedves és jó, ha egyetértésben élnek a testvérek!” (Zsolt 133,1). A zarándok szíve tele bizalommal és elnyugszik Istennél: „Mint anyja ölen a gyermek, úgy pihen bennem a lelkem” (Zsolt 131,2). Bár felirata és a zsoltárok könyvében elfoglalt helye szerint nem része a fent jelzett zarándokénekek csoportjának, tartalmát tekintve mégis odasorolható a 84. zsoltár is, mely gyönyörűen megfogalmazza a zarándokszív vágyakozó, örvendező, bizalommal teli lelkületét. „Mily kedvesek a te hajlékaid, ó, Seregek Ura! Sóvárog, eleped a lelkem az Úr udvarai után. Testem és lelkem ujjongva kiált az élő Istenhez. (...) Boldogok, akik házadban laknak, szüntelenül dicsérhetnek téged! Boldog az az ember, akinek te vagy ereje, aki a te utaidra gondol. (...) Újult erővel haladnak, és megjelennek Istennél a Sionon. (...) Seregek Ura, boldog az az ember, aki benned bíz!” Más zsoltárokban is előfordul itt-ott egy-egy boldogmondás (vö. Zsolt 1,1; 2,12; 41,2 stb.), de ez a zsoltár egyenesen bővelkedik bennük. Háromszor is boldognak mondja az Isten felé zarándokló embert. Hirdeti, hogy boldogok a zarándokszívvel élők, akik vágyakoznak Isten után, örvendeznek benne és bizalmukat belé helyezik.

Ábrahám példája

A Jeruzsálemben zarándoklók nem egyszer 3–4–5 napos gyalogutat tettek meg Júdea pusztaságát átszelve, vagy éppen Galileából a Jordán völgyében haladva, a kősvatag mély völgyeiben járva. Amikor útközben érintették azokat a helyeket, ahol az ősatya, Ábrahám is megfordult, bizonyára eszükbe jutott az ő vándorló alakja, ahogy a Törvény előírása szerint az első termény bemutatásakor elmondott hitvallásban is őrá kellett emlékezni: „Apám vándorló arám volt...” (MTörv 26,5b). Arra gondolhattak, hogy a vándorló Ábrahám is zarándok volt. Nem Jeruzsálem, hanem az Úristen által megígért föld felé zarándokolt. Istenre hagyatkozva, benne bízva zarándokolt az ígéret földje felé. Zarándokszívvel járt, zarándokszívvel élt. Annál is inkább megjelenhetett lelki szemük előtt Ábrahám alakja, mert a jeruzsálemi templom, ahová tartottak, a hagyomány szerint éppen azon a helyen épült, Moriya hegyén, ahol Isten próbára tette Ábrahámot, amikor elkérte tőle az isteni ígéret gyermekét, Izsákot (vö. Ter 22,1–19). Nemcsak Ábrahám hitére gondolhattak, hanem arra is, hogy az ősatya zarándokútja tele volt próbatételekkel; hite éppen a próbatételekben edződött, tisztult, érlelődött. Ábrahám zarándokalakja csendesesen melléjük szegődött, az ősatya zarándok lelkülete mélyen bevésődött emlékezetükbe.

A Jeruzsálemben tartó zarándoklat célja a pászka, a hetek és a sátrak ünnepének megülése volt. Három olyan ünnep, melyek mindegyike

az ősök, Izrael vándorlásához kapcsolódott. A pászka megjelenítő megemlékezése volt a vándorlás kezdetének, az útra kelésnek, az Egyiptomból való megszabadulás és kivonulás történetének. A hetek ünnepén a pusztai vándorlás döntő eseményére emlékeztek, a Sínai hegyi szövetségekötésre és a Törvény ajándékára. A sátoros ünnepen a zarándokok nyolc napon át lombsátorban laktak Jeruzsálemben és környékén, így emlékeztek a sivatagon átvezető vándorlásra, amikor az egész nép sátorban lakott. A három nagy ünnepen Isten legnagyobb üdvözítő tetteit ünnepelték, melyeket Jahve vándorló népével és népéért tett: megszabadított a fogságból, Törvényében akaratát útjainak ismeretét ajándékozta, gondoskodó szeretetével átvezetett a pusztaságon. A Jeruzsálemben felmenő zarándokok már útközben, úton az ünnep és Jeruzsálem felé felidézheték az ígért földje felé vándorló őseik tapasztalatát, sőt valamit újra megélhetnek belőle. A hajdani vándorlást újra élő, őseivel ily módon is azonosuló zarándok felkészült szívvel érkezhettek meg az ünnepre.

A vándorló Ábrahám és a vándorló Izrael a zarándokként úton levés mintái, a zarándokszív megformálódásának példái. Bár úttalan utakon, előre nem látott kitérőket téve menetelnek, vándorlásuk mégsem céltalan kóborlás, mint Káiné (Ter 4,9–14), vagy mint a babiloni torony építői a szétszórás után (Ter 11,8–9), hanem igazi zarándoklás: Isten ígérete határozott irányt, új perspektívát adott életüknek, s e felé a cél felé menetelnek. Útjuk a bizalom és hit zarándokútja. Már az útra kelés, az elindulás is bizalmat követel, ráhagyatkozást az ígért adó Istenre. A zarándok biztos támasza egyedül Ő, élete benne nyer szilárdságot. S az út folytatása még inkább bizalmat követel. A próbatételek, a nehézségek, az elbizonytalanodások, a kétélyek közepette is újra és újra felszítani a bizalmat Istenben, a hit fényében észrevenni ajándékait, követni vezetését. A zarándokszív útközben formálódik, válik érzékennyé és éberré Istenre. A célba érkezés, az ígért földjén letelepedés nagy veszélye majd éppen az eltoppulás, a jólétbe és olcsó kompromisszumokba belekényelmesedés, az Istenre érzékeny és éber szív elvesztése lesz, ami ellen a próféták újból és újból felemelik hangjukat.⁷ A zarándokszívet a letelepedett életmódban is meg kell őrizni. Istenre figyelve lélekben újra és újra útra kell indulni, a sátrat felszedni, egyedül Istenre hagyatkozva, a bizalomban növekedve. A cél már az út kezdetén, az első lépésben titokzatosan ott van, de a célhoz érkezve újra útnak kell indulni — legalábbis a földi zarándokúton. Ezt tanulhatja meg a Jeruzsálemben felmenő zarándok, Ábrahámmal és őseivel menettelve, zarándokszívvel, föl Isten házába, Isten jelenlétébe.

⁷John testvér, Taizé:
Zarándok Isten. Biblikus tanulmány a hit zarándokútjáról az Ószövetségben.
(Ford. Thorday Attila.)
Agapé, Szeged, 1995,
20–35; 45–49; 63–67.

III. Zarándok Isten

A zarándokot Isten nemcsak útra indítja és várja a célnál, hanem vele halad az úton. Isten maga is zarándok Isten. Amikor Ábrahámot elhívja — „Vonulj ki földedről, rokonságod köréből és atyád házából arra a földre, amelyet majd mutatok neked” (Ter 12,1) — ő maga is útnak indul vele együtt. A Biblia Istenének jelenlétét és cselekvését

nem köti semmilyen földrajzi tér — hegyek, folyók, vidékek, városok —, ahogy más népek istenségeit, jelenlétét nem korlátozza semmilyen hely. Ő az emberekhez kötődik szabadon kiválasztó szeretetével, mint Ábrahámhoz. Útitársa lesz, bárhová menjen is, bármi is történjék vele. Hasonló történik Izraellel is. Isten úgy lesz megmentője, hogy kivezeti a szolgaság házából (Kiv 20,2–3), átvezeti a pusztaságon (Kiv 13,17–18; MTörv 6,23) és bevezeti (Kiv 6,7–8) az ígéret földjére. A népével együtt menetelő, a népe előtt haladó, a népét pásztorként vezető zarándok Istent ábrázolják érzékletesen a zsoltáros imái: „Istenünk, te néped élén vonultál, amikor a pusztában áthaladtál” (Zsolt 68,8); „Utad átvitt a mély tengeren, ösvényeid átszelték a nagy vizeket, s lábának nyoma nem volt látható. Mint egy nyáját, néped úgy vezetted” (Zsolt 77,20–21). Vezető, pásztor, zarándok: szent jelei a felhő- és tűzoszlop: „Az Úr nappal felhőoszlopban haladt előttük, hogy mutassa az utat, éjjel tűzoszlopban, hogy világítson nekik” (Kiv 13,21). Közöttük lakásának, velük létének szent jelei a találkozás sátra és a szövetség ládája: „Izrael fiai között fogok lakni és Istenük lesznek. Nekik meg kell tudniuk, hogy én Jahve az ő Istenük vagyok, aki kivezette őket Egyiptomból, hogy közöttük lakjam” (Kiv 29,45–46). S hogy övéi lépést tarthassanak a velük zarándokló Istennel, hogy egészen övéi lehessenek, Izrael megkapja Istentől a Törvény ajándékát, az isteni közelség és jóság kitüntetett jelét. Izraelnek a Törvényt, az Isten akaratának útjait feltáró Tórat kell tanulmányoznia és megtartania, hogy meg tudjon maradni lelki-szellemi értelemben is a zarándokúton, hogy a cselekvő hit zarándokútján képes legyen „Istennel járni” (vö. Ter 5,24; 6,9; 48,15). A sivatagi vándorlás így nemcsak a próbatétel, hanem az Isten közelségéről és a vele való bensőséges kapcsolatáról szerzett tapasztalat útja is.⁸

⁸Uo. 45–58.

A Názáreti Jézus

S hogy egészen zarándoktársunkká lehessen, s a mi emberi úton létünk egészen zarándoklássá tudjon válni, Isten emberré lett, felütötte közöttünk sátorát (Jn 1,14), zarándok sátorát a zarándokok sátra között. Isten megtestesült Igéje, a Názáreti Jézus lett számunkra az úton vezető, Isten olthatatlan szeretetétől izzó tűzoszlop. Ő a pusztai vándorlás szent sátra, Isten és ember találkozásának legszentebb helye. Ő maga a szövetség, Isten és ember közösségének szentsége. S Ő az élő Tóra az Isten útján kitárt szívvel zarándoklóknak. Ő maga az Út, Isten útja hozzánk és a mi utunk Istenhez. Velünk zarándokolt kétezer évvel ezelőtt a Szentföld poros útjain, s velünk zarándokol Feltámadott útitársunkként, mint egykor az emmauszi tanítványokkal (Lk 24,13–35), egészen dicsőséges eljöveteleig. Talán egyik újszövetségi írás sem kedveli annyira az út, a vándorlás, a zarándoklás képét Jézus üdvözítő művének az értelmezésében, mint a Zsidókhoz írt levél. Az Ószövetségben a zarándokút a hívő számára az Úr templomának udvarában végződött, a szentélybe csak a pap léphetett be az áldozati állat vérével, a szentek szentjébe pedig csak a főpap, s ő is csak évente egyszer a nagy engesztelés napján. Az Újszövetségben Jézus az igazi, Melkizedek rendje szerinti főpap, szenvedésének és

keresztthalálának tökéletes áldozatával föltámadása által belépett az igazi, mennyei szentek szentjébe, s ezzel új utat készített számunkra, hogy az Atyához járjunk. A Jézust követők zarándokútja nem a templom előcsarnokában, udvarában, hanem a szentek szentjének legbensőbb helyén, az Atya trónusánál ér célba. Ez a zarándokút a végső és teljes istenismeretig, a teljes bűnbocsánatig, megtisztulásig és megszentelődésig vezet el. A levél hangsúlyozza az új út megnyílásának jelentőségét a szentélybe: „Bátran bízhatunk abban, hogy bemehetünk a szentélybe Jézus Krisztus vére által, azon az új és élő úton, amelyet ő nyitott meg előttünk a függöny, vagyis az ő teste által” (Zsid 10,19–20). A szentélybe bevezető útra, a szentélybe történő bemenetelre (*eiszodosz*) alkalmazott kifejezés „azokat a ‘sugárutakat’ idézi, amelyek az egyiptomi és a görög szentélyekbe vezettek, a szertartások színhelyére. Ez az út azonban élő: maga a testet öltött Isten Fia (vö. Jn 14,6)”.⁹ A levél az előfutár (*prodromosz*) kifejezést is alkalmazza Jézusra. A görög szónak nagyon gazdag a jelentése. Többek között „a követek és a leggyorsabb futók megnevezésére használták, akik minden vetélytársukat legyőzték; de ezzel a névvel illették a felderítő katonákat, akik a hadsereg érkezése előtt kikémlelték a terepet és azt a gyors hajót is, amely a teherhajó-flotta előtt járt vezetőként. A vallásos vonatkozást erősítette az a tény, hogy a dromosz vagy ‘Isten útja’ volt az a szélesre alakított ösvény, amely a Templomba vezetett”.¹⁰ Az *eiszodosz* és a *prodromosz* kifejezések által megrajzolt kép azt sugallja, hogy Jézus az előfutárunk, aki a Templomba igyekvő zarándokok, követői előtt haladva új utat nyit Isten jelenlétébe, ismeretébe és közösségébe. E két kifejezéshez társul azonban még egy harmadik is, az *arkhégosz* görög szó (Zsid 2,10; 12,2). A levél 11. fejezete a hit példaképeinek hosszú sorát állítja az olvasók elé Ábeltől kezdve végighaladva az egész Ószövetségen. A szöveg úgy jellemzi őket, hogy „vándorok és jövevények” voltak, akik hittek Isten ígéreteinek, a mennyei haza után vágyódtak, de az ígéretek beteljesedését nem tapasztalták meg. Majd a „tanúk felhőjének” (12,1) megidézése után a gondolatmenet csúcspontjához érkezik, amikor a szerző arra buzdítja a keresztényeket, hogy „Emeljük tekintetünket a hit vezérére (*arkhégosz*) és beteljesítőjére (*teleiőtész*), Jézusra, aki a rá váró öröm helyett elszenvedte a keresztet, nem törődött a gyalázattal, és most Isten jobbán ül” (12,2). Az „arkhégosz” görög szó alapjelentése „fővezér”. A hit tanúinak, az ószövetségi „vándoroknak és jövevényeknek” a felsorolása után jelenik meg a szövegben a „hit fővezéréként és beteljesítőjeként” Jézus. A levél azt sugallja, hogy a hitben vándorló zarándokok hosszú-hosszú menetének élén, mintegy vezéreként-fővezéreként halad Jézus, aki beteljesíti a zarándokok hitét, hiszen elvezeti őket a mennyei hazába. Így maga a Fiú-Jézus is a hívő bizalom zarándokaként, az út fáradsalmait testvéreivel és testvéreiért magára vállalóként, a próbatételek és kísértések között is a tökéletes bizalom megvalósítójaként áll előttünk (vö. 4,15-16; 7,7-9). Ezért lehet zarándoktestvérei hitének vezére és beteljesítője.

⁹John testvér, Taizé: *Jézus útja. Biblikus tanulmány a hit zarándokútjáról az Újszövetségben.* (Ford. Thorday Attila et al.) Agapé, Szeged, 1999, 193.

¹⁰Uo. 194.

A „hit vezére és beteljesítője”

IV. Isten zarándok népe

A Biblia szerint tehát a zarándok sohasem magára hagyott vándor. Isten Ábrahámot személyesen szólítja meg, és az ősatya családjával együtt kel útra, a nagy néppé tétel isteni ígéretével a szívében, aminek egyetemes távlata van: „Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége” (Ter 12,2–3). Ábrahám nem csupán önmagáért, hanem övéiért, a leendő népért és a föld minden nemzetségeért zarándokol. A pusztaságon átvándorló héber törzsek éppen az ígéret földje felé tartó közös zarándoklatukon kovácsolódnak össze Isten népévé. A szabadulás, a próbatételek, a szövetségkötés, a Törvény ajánlódékának és elfogadásának közös tapasztalata teszi őket Isten népévé. A nagy ünnepekre Jeruzsálemben felmenő zarándokok egy-egy településről, vidékről együtt kelnek útra, s a szent városba érkezve találkoznak a többi zarándokkal, együtt élik át Istenhez és egymáshoz tartozásukat. De egységben tudják magukat az előző nemzedékek zarándokaival és ősatyaikkal is. Az a remény élteti őket, hogy a jövőben, talán még saját életükben, meg fog valósulni a próféták jövendölése, mely szerint a végső, messiási időkben majd az Úr házának hegyéhez özönlenek mind a nemzetek, az Úr törvényéből merítenek útmutatást, és megvalósul közöttük az áldott béke (vö. Iz 2,1–5; Mik 4,1–8; Zsolt 102,14–23). Isten összegyűjti majd mind a száműzötteket, a nemzeteket, az istentiszteletből addig kizártakat, mindenki az Úr nevét dicsérheti (Iz 56,1–8; 60,1–22), sőt az Úr még a pogányok közül is választ magának papokat (Iz 66,18–21). A választott nép fiainak mostani zarándoklata Jeruzsálemben előképe és előkészítője a népek nagy zarándoklatának, Isten általi egybegyűjtésének. Jézus Krisztus küldetésének éppen ez a célja. Azért jött, hogy Istenhez békítse az egész emberiséget, az emberek közötti ellenségeskedést megszüntesse, és „Isten szétszóródott fiait egybegyűjtse”, Isten egyetlen népében, nagy családjában egyesítse. Ezért zarándoktársunkká, a mennyei hazába tartó hívő zarándoklásunk vezérévé és az Atyához vezető Utunkká lett. Az egyház Isten Krisztus által egybehívott, egybegyűjtött, vándorló, zarándokló népeként követi őt. Paradox módon a keresztényekre egyszerre igaz, hogy többé már nem „idegenek és jövevények”, hanem „a szentek közösségének polgártársai és Isten házanépe” (Ef 2,19). Olyan emberek, akik Isten vándorló népében otthonra és családra lelnek. Másfelől mégiscsak „jövevények és zarándokok” (1Pét 2,11), akiknek nincs maradandó lakásuk és nem telepsznek le véglegesen itt a földön. Olyan emberek, akik zarándokszívvel élnek és az égi haza felé zarándokolnak.¹¹

¹¹Uo. 197–200.

A II. Vatikáni zsinat magáévá tette ezt a képet az egyházzal. Az egyház Isten zarándok népe, mely Krisztust követve vándorol a történelem évszázadain át a beteljesedés felé. A Föltámadott Krisztus erejét már most tapasztalja, de még várja és vágyja dicsőséges eljövételét. Szent Ágostont idézve így fogalmaz: „Az egyház ‘a világtól elszenvedett üldözések és az Istentől kapott vigasztalások közepette járva zarándokútját’ az Úr keresztjét és halálát hirdeti, amíg el nem jön (vö. 1Kor 11,26)” (LG 8,4). Hangsúlyozza, hogy a végső és teljes

megújulás felé menetelve a „zarándok egyház szentségeiben és intézményeiben, melyek ehhez a történelmi időhöz tartoznak, e világ mulandó alakját hordozza” (LG 48,3). Ugyanakkor az egyház úton levő, zarándokló tagjai számára örvendetes tapasztalat, hogy már most egységben vannak a földi létből már eltávozott, tisztuló és célba érkezett, megdicsőült tagjaival (LG 49,1). Mária „anyai szeretetével gondoskodik Fiának testvéreiről, akik még zarándokok” (LG 62,1), s a „biztos remény és vigasztalás jeleként ragyog Isten zarándok népe számára” (LG 68). A bibliai ihletésű és a zsinati tanításban hangsúlyossá vált kép a „zarándok egyházzól” helyet kapott az Eucharisztia liturgiájában is. A harmadik eucharisztikus imában a pap az egyház nevében ezzel a kéréssel fordul Istenhez: „Erősítsd meg hitben és szeretetben földi zarándokútját járó egyházadat ...”. A VII. A eucharisztikus ima prefációja pedig így fogalmaz: „Te sohasem hagysz magunkra életünk útján, hanem mindig itt vagy mellettünk. Mint egykor az úttalan pusztán átvezetted választott népedet, úgy vezeted most is az egyházat Szentlelked ereje és fénye által. Szent Fiad nyitja meg számunkra az utat, amely elvezet a jelenből a boldog örök életre.” Ez az imádság számos bibliai motívumot tartalmaz. Nemcsak a pusztán átvonuló választott néppel való párhuzam jelenik meg benne, de a Zsidókhoz írt levél gondolata is arról, hogy Jézus az Atyához utat nyitó előfutár (*eiszodosz, prodromosz*). Az úton vezető Szentlélekre vonatkozó izajási (Iz 63,10–14) és még inkább jánoszi szövegek is felsejlenek. Szent János evangéliuma szerint Jézus az utolsó vacsorán megígérte övéinek az Igazság Lelkének elküldését, aki majd elvezeti őket a teljes igazságra. Jézus a teljes igazságba bevezető, szó szerint „úton vezető” (*hodégészei*) Szentlelket ígérte meg (Jn 16,13). Az sem véletlen, hogy a zarándok nép egyháztani képe éppen az eucharisztikus imákba került be. Isten az ő zarándok népét Szavával, de főként az Élet Kenyerével erősíti meg. Az Eucharisztia az úton járók eledele, *viaticum* a *viatori* számára.

Zarándokként az élet útján

Sokféleképpen lehet az élet útját járn. Kóborlóként, aki céltalanul bolyong, mindig új utakkal próbálkozva, de egyiket sem végigjárva. Turistaként, aki sok mindenbe belekóstol, élményeket gyűjt, fényképfelvételeket készít, de kényelmesen mindig a felszínen marad, nem vállalva az út nehézségeit, fáradsalmait, szenvedéseit. Teljesítménytúrázóként, aki mindig valakinek bizonyítani akar, elsősorban talán önmagának, akit csak az érdekel, hogy az első legyen; aki úgy rohan végig az életen, hogy észre sem veszi az út szépségeit, az úton haladókat, az út szélén rekedteket. Ám zarándokként is járható az élet útja. A *homo viator* peregrinus is lehet. Olyan valaki, aki az elől haladó Jézus nyomába szegődve, az Élet Kenyerével táplálkozva, Isten vándorló népében, zarándoktestvéreivel együtt, mindenki célba jutását remélve menetel a mennyei haza felé, egyre növekvő bizalommal és örömmel a szívében. Tágra nyílt, zarándokszívvel.

